

במלכות ללא מלוכה (ב) משנתו של ר' נחמן מברסלב פרופ' חביבה פדיה

שיעור 1: החלל הפנוי:

טראומה ודרכו של ר' נחמן לריפוי בניגון

ר' נחמן מברסלב, "ליקוטי מוהר"ן" סד

[...] כי השי"ת מחמת רחמנותו ברא את העולם, כי רצה לגלות רחמנותו, ואם לא היה בריאת העולם על מי היה מראה רחמנותו. [...] וכאשר רצה השי"ת לברוא את העולם, לא היה מקום לבוראו מחמת שהיה הכל א"ס. ע"כ צמצם את האור לצדדין, ועל ידי הצמצום הזה נעשה חלל הפנוי. ובתוך החלל הפנוי הזה, נתהוו כל הימים והמדות, שהם בריאת העולם (כמ"ש בע"ח בתחלתו), [...] וזה הצמצום של החלל הפנוי, א"א להבין ולהשיג, כ"א לעתיד לבא. כי צריך לומר בו שני הפכים, יש ואין. כי החלל הפנוי הוא ע"י הצמצום, שכביכול צמצם אלקותו משם, ואין שם אלקות כביכול, כי אם לא כן אינו פנוי, והכל אין סוף, ואין מקום לבריאת העולם כלל. אבל באמת לאמתו, בוודאי אעפ"כ יש שם ג"כ אלקות, כי בוודאי אין שום דבר בלעדי חיותו.

[אמצע סעיף ב:] והנה ע"י אמונה, שמאמינים שהש"י ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין. ומאחר שהוא סובב כל עלמין, א"כ שגם החלל הפנוי בעצמו נתהווה מחמתו ית'. ובוודאי באמת לאמיתו יש שם אלקותו ית', [...] ע"כ הם עוברים על כל החכמות והקשיות והאפיקורסית הבא משם מחלל הפנוי, כי יודעים שבוודאי א"א למצוא להם תשובה. כי אם היה מוצא עליהם תשובה, היינו שהיה מוצא בהם את השי"ת, א"כ לא היה חלל הפנוי, ולא היה אפשר להתהוות הבריאה. אבל באמת לאמיתו, בוודאי יש עליהם תשובה, ובוודאי יש שם אלקותו ית'. [...] וע"כ ישראל נקראים עבריים, ע"ש שהם עוברים באמונתם על כל החכמות. ואפילו על החכמות שאינם חכמות, היינו האפיקורסית השנית הבא מחלל הפנוי כנ"ל...

ישעיהו ליבוביץ', "אמונתו של הרמב"ם",

תל אביב: משרד הביטחון, אוניברסיטה משודרת, עמ' 32-33

כפי שהראה סרן קירקגור לקפיצה, ל"קפיצת האמונה", שאינה ניתנה לעיגון כמו טענה, אך בכל זאת מחייבת פעולה ברוח מסוימת. דוגמה לכך היא פעולתו של אברהם אבינו המאמין באלוהים, חרף העובדה שנדרש להקריב את בנו ובכך לחסל את השושלת המובטחת. אמונתו של אברהם היא אמונה שלמה משום שאינה פונקציונלית...

פרנץ קפקא, "רשימות היומן" (1910)

העובדה שאיני יודע בעצם מה מצבי תלויה לגמרי בחוסר יכולתי לכתוב. את העובדה הזו בכוחי להבין גם מבלי להכיר את יסודותיה. כל הדברים הצצים בראשי, צצים להם לא מן השורש אלא מאמצע הדברים. ינסה מישהו פעם לתפוס דברים שכאלה [...] לדוגמא הלוליינים היפניים, המטפסים על סולם שאינו מונח על הרצפה אלא על כפות רגליו המוחזקות מעלה של זה השוכב למחצה, ואף אינו מוטה אל הקיר אלא רק מונף באווי. אני לא מסוגל לכך, מלבד העובדה שלרשות הסולם שלי לא עומדות כלל כפות רגליים.

פרנץ קפקא, "צער ראשון"

אמן טרפז - ידוע שאמנות זו, המבוצעת במסגרת במות המופעים הגדולות, היא אחת מהקשות ביותר בין כל אלה שבהישג ידו של אדם [...] כונן את חייו כך, שכל עוד עבד באותו עסק, נשאר יום ולילה על הטרפז. יתר צרכיו המאוד מועטים סופקו באמצעות משרתים שהחליפו זה את זה, אשר השגיחו מלמטה, וכל מה שנדרש למעלה העלו והורידו במתקנים שנבנו במיוחד [...] רק כך יכלה אמנותו להשתמר בשלמותה. [...] מובן שיחסי האנוש שלו הצטמצמו, [...]

כך יכול היה אמן הטרפז לחיות באין מפריע, לולא המסעות הבלתי נמנעים ממקום למקום, שהעיקו עליו מועקה כבדה מנשוא. אמנם האמרגן דאג לחסוך מאמן הטרפז כל הארכה בלתי הכרחית של סבלו: [...] ואז דיבר אליו אמן הטרפז בלחש. האמרגן מיד התייצב לשירותו: אמן הטרפז אמר, נושך את שפתיו, שכעת נחוצים לו לתרגיליו, במקום הטרפז היחיד שהיה לו עד כה, שיהיו תמיד שני טרפזים, שני טרפזים זה כנגד זה. האמרגן הסכים לכך מיד. [...] כך עלה בידי האמרגן להרגיע את אמן הטרפז, ויכול היה לשוב אל פינתו. אבל הוא עצמו לא נרגע. בדאגה כבדה התבונן בחשאי מעל הספר באמן הטרפז. אם התחילו מחשבות כאלה לענות אותו, האמנם אפשר להפסיק אותן לגמרי? האם הן לא תתגברנה ותתגברנה? האם אינן איום קיומי? ובאמת נדמה היה לאמרגן שראה, כיצד כעת בשינה רגועה למראה, שבה הסתיים הבכי, מתחילים להיחרת הקמטים הראשונים במצח הילד החלק של אמן הטרפז.

שיעור 2: גבוליות חתרנות

נשמות ערטילאיות של תקופתנו

ר' נחמן מברסלב, "ליקוטי מוהר"ן" סה

א דע, כי יש שדה, ושם גדילים אילנות ועשבים יפים ונאים מאוד. וגודל יקר יופי השדה וגידוליו א"א לספר, אשרי עין ראתה זאת. ואילנות ועשבים, הם בחי' נשמות קדושות הגדלים שם. ויש כמה וכמה נשמות ערומות, שהם נעים ונדים מחוץ לשדה, וממתינים ומצפים על תיקון, שיוכלו לשוב ולכנוס אל מקומם. וגם אפילו נשמה גדולה, שבה תלויים כמה נשמות, לפעמים כשהיא יוצאת לחוץ, קשה לה לחזור לשם. והם כולם מבקשים ומצפים על בעל השדה, שיוכל להתעסק בצורך תיקונם. ויש נשמה, שתיקונה ע"י מיתה של אחד, או ע"י מצוה ועבודה של אחד: ומי שרוצה לחגור מתניו, להכניס עצמו להיות הוא הבעל השדה, צריך להיות איש אמוד ותקיף, וגבור חיל, וחכם, וצדיק גדול מאוד. כי צריך להיות אדם גדול ומופלג במעלה מאוד. ויש אחד, שאינו יכול לגמור הענין כ"א עם מיתתו. [...] כי הרבה יסורין ודברים קשים עוברין עליו, אך על ידי גדלותו ומעלתו עובר על כולם, ועושה פעולות השדה כמו שצריך: וכשזוכה לתקן הנשמות ולהכניסם, אזי טוב ויפה מאוד להתפלל, כי אזי התפילה על תיקונה: וזה הבעל השדה, הוא משגיח ומשתדל תמיד להשקות האילנות ולגדלם, ובשאר תיקוני השדה. ולהרחיק האילנות זה מזה הרחקה הראוי, שלא יכחיש אחד את חבירו. כי לפעמים צריך להראות למקורב גדול הרחקה גדולה, כדי שלא יכחיש את חבירו.

ב דע, שכשהנשמות עושין פירות שעושין רצונו של מקום. אזי מאירין עיני בעל השדה, ויכולין להיות צופין ורואין במקום שצריך. וזה בחי' (במדבר נג) שדה צופים. אבל כשאין עושין רצונו יתברך חס ושלום, אזי נתחשכים עיניו חס ושלום. וזה בחי' שדה בוכים (אהלות פ' יח ע"ק ה ע"ב ע"ש), כי בכי הוא קילקול הראות, [...] וכשעיניו מאירות וצופות, [...] אזי יכול להסתכל בכל אחד ואחד, להביאו אל התכלית. היינו שיכול להסתכל בהדיבור של כל אחד, אם אינו על תיקונו בשלימות, [...] אזי הוא מביאו אל התכלית...

שיעור 3: מה בין הטלת ספק דיכאון וייאוש

רבי נחמן מברסלב, "ליקוטי מוהר"ן" תניינא יב

כשאדם הולך אחר שכלו וחכמתו, יוכל ליפול בטעותים ומכשולות רבים, ולבא לידי רעות גדולות ח"ו. ויש שקלקלו הרבה, כגון הרשעים הגדולים מאד המפורסמים, שהטעו את העולם, והכל הי' ע"י חכמתם ושכלם. ועיקר היהדות הוא, רק לילך בתמימות ובפשיטות בלי שום חכמות. ולהסתכל בכל דבר שעושה, שיהי' שם הש"י. ולבלי להשגיח כלל על כבוד עצמו, רק אם יש בזה כבוד השי"ת יעשה, ואם לאו לאו, ואזי בוודאי לא יכשל לעולם. ואפילו כשנופל ח"ו לספיקות, ויש שנפילתו גדולה מאד מאד ר"ל, שנופל לספיקות והרהורים, ומהרהר אחר השי"ת. אעפ"כ, הנפילה והירידה היא תכלית העליה.

כי דע, כי שורש כל הבריאה הוא הכבוד, כי כל מה שברא הקדוש ברוך הוא לא בראו אלא לכבודו, [...] ובכל חלק וחלק מהבריאה, יש בו בחי' כבוד מיוחד, [...] ואפי' בעבירות ודברים רעים ח"ו, ששם אין כבודו ית', [...] שיש גבול להכבוד שלא יתפשט לשם [...] אבל דע, כי אעפ"כ בוודאי גם הם מקבלים חיות ממנו ית', ואפי' מקומות המטונפים או בתי ע"ז, צריכין גם כן לקבל חיות ממנו ית'. אך דע, כי הם מקבלים מבחי' מאמר סתום, שהוא בראשית מאמר סתום (ע' חא"ג שבת קד ד"ה עם סתופה טאטר סתום), שהוא כולל כל המאמרות, וכולם מקבלים חיות ממנו. והכבוד של המאמר סתום, הוא סתום ונעלם בתכלית ההסתרה. [...] וע"כ כשאדם נופל חס ושלום [...] לבחי' מקומות המטונפים, ונופל לספיקות והרהורים ובלבולים גדולים. ואזי מתחיל להסתכל על עצמו, ורואה שרחוק מאד מכבודו ית', ושואל ומבקש איה מקום כבודו, מאחר שרואה בעצמו שרחוק מכבודו ית', מאחר שנפל למקומות כאלו ר"ל. וזה זה עיקר תקונו ועלייתו, בבחי' ירידה תכלית העליה המובא בספרים. כי אי"ה מקום כבודו, זה בחי' הכבוד עליון של המאמר העליון, דהיינו המאמר סתום בראשית כנ"ל, שמשם נמשך חיות למקומות האלו. נמצא כשמבקש ומחפש אי"ה מקום כבודו, בזה בעצמו הוא חוזר ועולה אל הכבוד העליון, שהוא בחי' אי"ה, [...] כי יש קליפה, שהיא מעקמת ומסבבת הלב, בעיקומים וסיבובים ובלבולים הרבה, והיא בחי' קליפת נוגה. [...] וכשאדם נופל לשם, שזה בחי' מקומות המטונפים, ואזי מבקש וצועק אי"ה מקום כבודו, וזה בעצמו תקונו, כי חוזר ושב אל הכבוד העליון, שהוא בחי' אי"ה [...] כי זה עיקר התשובה, כשאדם מבקש ומחפש אחר כבודו יתברך, ורואה בעצמו שרחוק מכבודו יתברך, ומתגעגע ושואל ומצטער אי"ה מקום כבודו, וזהו בעצמו תשובתו ותיקונו כנ"ל. [...] כי כשאדם הולך בדרך, או כשהולך בדרכים ברוחניות, אזי התורה הולכת לפניו, [...] ולפני כל תורה, יש בחינות ספיקות הנ"ל. כגון בחידושי תורה, קודם שמחדשין יש כמה ספיקות ובלבולים קודם שמברר ומלבן הדבר כראוי. ואלו הספיקות, הם בחי' עץ הדעת טו"ר, שהוא בחי' נוגה. וכשמגיע אל התורה בעצמה, זה בחי' עץ החיים [...] והכלל כשנופל לשם ח"ו, אזי כשמתחיל לבקש איה מקום כבודו, בזה הוא מחיה את עצמו מחיות הקדושה. כי חיות הקליפות הוא רק מההסתרה, מה שנסתר השם יתברך שם בתכלית ההסתרה, עד שאין יודעין ממנו יתברך כלל. [...] ואחר כך זוכה לעלות משם לגמרי אל הקדושה בעצמה, דהיינו במקום התגלות כבודו יתברך, כי עיקר הקדושה שיתגלה כבודו יתברך.

שיעור 4: תפילה וליקוט הפרחים

ר' נחמן מברסלב, "ליקוטי מוהר"ן" סה

כי כל דיבור ודיבור הוא עולם מלא, וכשאדם עומד להתפלל, ומדבר דיבורי התפלה, אזי הוא מלקט ציצים ופרחים ושושנים נאים. כאדם ההולך בשדה, ומלקט שושנים ופרחים נאים אחת לאחת, עד שעושה אגודה אחת. ואח"כ מלקט עוד אחת לאחת ועושה אגודה אחרת ומחברם יחד, וכן הולך ומלקט ומקבץ כמה וכמה אגודות יפים ונאים. כמו כן הוא הולך בתפילה מאות לאות, עד שמתחברים כמה אותיות, ונעשה מהם דיבור. וכן עושה בתיבות שלימות, ואח"כ נתחברין ב' התיבות. ואח"כ הולך ומלקט יותר, עד שגומר ברכה אחת. ואח"כ מלקט יותר ויותר, והולך מאבות לגבורות, ומגבורות לקדושות, וכן הולך להלן יותר. מי יפאר גודל פאר הלקוטים והקיבוצים, שאדם מלקט ומקבץ בדיבורי התפלה. וכשהדיבור יוצא, והדיבור הוא יוצא מהנפש, [...] והדיבור בא ונשמע לאזניו, [...] אזי הדיבור מבקש ומתחנן מהנפש, לבל תפרד ממנו. ותיכף כשיוצא אות ראשונה, כגון אות ב"ת מתיבת ברוך, אזי מבקש ומתחנן מהנפש לבל תפרד ממנו. כי איך תוכל להתפרד ממני, לגודל ההתקשרות והאהבה שיש בינינו. כי אתה רואה את יקר יופיי וזיווי והדרי ותפארת, ואיך תוכל לנתק עצמך מפני ולפרוד מאתי. הן אמת, שאתה צריך לילך יותר, כדי ללקט עוד סגולות יקרות וחמודות גדולות, אבל איך תוכל לפרוד ממני ולשכוח אותי, עכ"פ תראה שבכל מקום שתלך ותבוא לשם לא תשכח אותי, ולא תפרד ממני. מכ"ש כשגומר תיבה אחת, אזי כל התיבה מבקשת כל הנ"ל. ומלפפת ומחבקת אותך, ואינה מנחת אותך לילך מאתה כנ"ל. ובאמת הוא צריך ומוכרח לדבר עוד הרבה דיבורים, וכמה ברכות וענינים עד גמר התפילה. ע"כ הכלל שצריך לעשות אחד מכל התפילה כולה. [...] וכשעומד בהדיבור האחרון של התפלה, יהיה עדיין עומד בתיבה ראשונה של התפילה. [...] ואעפ"כ לא יתפרד אפי' מאות ראשונה של התפילה.

מיכאל אנדה, "מומו", עמ' 132-133

כאשר התקרבה עתה המטוטלת אט אט אל שפת הבריכה, עלה שם מן המים האפלים ניצן גדול של פרח. ככל שהתקרבה המטוטלת, כן הלך הנצן ונפתח, עד שנמצא מנח על חלקת המים במלא פריחתו. היה זה פרח כל כך נהדר ביפיו, שכמוהו לא ראתה מעולם. דומה היה שכולו עשוי צבעים מאירים... [היא] נשתקעה כולה במראה ושכחה את כל אשר מסביב. עצם ניחוחו של הפרח נראה בעינייה כמשהו שאליו נכספה תמיד בלי לדעת מהו... כשהגיעה המטוטלת עד למקום שמעל לאמצע הברכה השחורה, כבר נתפרק הפרח כולו. אך בה בשעה התחל ניצן עולה מן המים האפלים... וכאשר התקרבה עתה... ראתה... כי הפרח הנפתח הפעם הוא עוד הרבה יותר נהדר... פרח זה היה שונה לגמרי מקודמו. גם את צבעיו שלו לא ראתה... מעודה... מעט מעט הבינה... כי כל פרח חדש נבדל תמיד מכל אלה שקדמו לו. וכי הפרח הפורח בשעה הנתונה הוא הנראה בעינייה כיפה מכולם... נדמה היה לה כי לעולם לא תראה מן החיזיון הזה. הפעלת התמיכה בקורא מסך

שיעור 5: לוחות הלב והבאר: המעיין והלב

ר' נחמן מברסלב, "ליקוטי מוהר"ן" ב

ומי שרוצה להמשיך ביאורי התורה, צריך מתחלה להמשיך לעצמו דיבורים חמים כגחלי אש [...] והדיבור נמשך מלב העליון [...] וצריך לשפוך שיחו בתפלה לפני השם יתברך, וע"י תפלתו נכמרו רחמי הש"י עליו, ונפתח לב העליון [...] ועל ידי הדיבור ממשיך ביאורי התורה ג"כ משם.

ולב הנ"ל הוא בחי' סלע [...] וסלע הוא בחי' צור, בבחי' (תהלים ק"ה) פתח צור ויזובו מים. [...] ובלב הזה כתובים כל ביאורי התורה, בבחי' (פשלי ג') כתבם על לוח לבך [...] ובשביל זה צריך כ"א ממפרשי התורה, קודם שמתחיל לבאר איזה ביאור, צריך לו מתחלה לשפוך תפלתו לפני השי"ת, כדי לעורר לב העליון, להשפיע עליו דיבורים כגחלי אש [...] וזהו החילוק בין הלומד מתוך הספר, ובין השומע מפי החכם עצמו.

כי השומע מפי החכם עצמו, בודאי נתקשר נשמתו עם נשמת החכם בשעת תפלתו כנ"ל, ויש לזה האדם חלק בביאור הזה.

המעייין והלב

ר' נחמן מברסלב, "מעשה משבעה קבצנים"

ויש הר, ועל ההר עומד אבן, ומן האבן יוצא מעיין, וכל דבר יש לו לב, וגם העולם בכללו יש לו לב, [...] אבל הצפורן של הרגל של אותו הלב של העולם הוא מלוּבב [...] יותר מלב של אחר. וזה ההר עם האבן והמעייין הנ"ל עומד בקצה אחד של העולם, וזה הלב של העולם עומד בקצה אחר של העולם. וזה הלב הנ"ל עומד כנגד המעיין הנ"ל וכוסף ומשתוקק תמיד מאד מאד לבא אל אותו המעיין בהשתוקקות גדול מאד מאד, [...] אך מאחר שהוא מתגעגע אליו כ"כ [כל כך] מפני מה אינו הולך אל המעיין. אך כשרוצה לילך ולהתקרב אל ההר אזי אינו רואה השיפוע ואינו יכול להסתכל על המעיין, ואם לא יסתכל על המעיין אזי תצא נפשו, כי עיקר חיותו הוא מן המעיין, [...] וכשזה הלב היה מסתלק ח"ו, אזי יתבטל כל העולם כולו, כי הלב הוא החיות של כל דבר, ובוודאי אין קיום בלא לב. וע"כ [על כן] אינו יכול לילך אל המעיין, רק עומד כנגדו ומתגעגע וצועק כנ"ל.

וזה המעיין אין לו זמן, כי זה המעיין אינו בתוך הזמן כלל, אך עיקר הזמן של המעיין הוא רק מה שהלב נותן לו במתנה יום אחד. וכשמגיע היום להיות נגמר ונפסק, ואזי כשיגמר היום לא יהיה זמן להמעייין ויסתלק ח"ו, ואזי יסתלק הלב ח"ו כנ"ל ויתבטל כל העולם ח"ו כנ"ל, ואזי סמוך לגמר היום, אזי מתחילים ליטול רשות זה מזה [...] ומתחילין לומר חידות ושירים [...] נפלאים זה לזה [...]

וזה האיש חסד האמת הנ"ל יש לו השגחה על זה. וכשמגיע היום בסופו ממש להיות נגמר ונפסק, אזי זה האיש חסד האמת הוא נותן במתנה יום אחד להלב הנ"ל והלב נותן היום להמעייין, ואזי שוב יש זמן להמעייין...